

Otázka: Vznik a vývoj filozofie

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): aidyspunk

1. Mýtické stádium (předfilozofické období)

- Filozofie vzniká v 7. - 6. století př. n. l.
- Moudrost se předávala formou mýtů, založena na víře, předávala se ústně
- **MÝTUS** (mythós) = smyšlený příběh se symbolickým nebo náboženským významem, který se odehrává v neurčité minulosti. Mýty lidem zprostředkovávají názor na svět, přírodu a lidské bytí, vysvětlují účel věcí a někdy i původ států, měst, rodů ...
- Člověk se pokládá za součást světa a nevyčleňuje se z něj. Všední zkušenost je

spojována s kosmickým děním a božskými silami. Ničemu se nediví, protože zná pouze mýty. Jiné odpovědi najít nemůže a neumí.

- **Chaos** = počátek všeho, z něj se zrodila **Gaia** (země). Z ní pochází **Úranost** (nebe) a **Tartaros** (podsvětí). Člověku stačily k životu tyto skutečnosti. Ničemu se nedivil (např.: povodně = zásah boží ruky)

2. Vznik filozofie v evropském smyslu

- Vzniká na západním pobřeží Turecka, což je oblast, která je křižovatkou spojující obchodní cesty do Řecka, Palestiny, Severní Afriky a v kontaktu s východními kulturami
- Orientální filozofie je mnohem starší než evropská a je známa pouze velmi úzké skupině lidí. Zbytek společnosti žije stále podle mýtu, proto jsou filozofové často v konfliktu se zbytkem společnosti. Ignorují předsudky a hledají skutečnou pravdu

3. Kde se bere filozofie?

- Filozofové byli často majetnými občany, nebo šlechtici, kteří se mohli zabývat studiem a přemýšlením, protože byli zaopatřeni a nemuseli se každodenně starat o obživu. (Jsou to individuality vědomé samy sebe.)
- **Klíčové vlastnosti filozofa:** Pochybování, tázání a nejistota o světě i sobě samém

- Prazákladem filozofie je **ÚDIV** nad tím, jak různé věci (**jsoucna**) jsou (= **JSOUCNO: abstraktní pojem, veškeré věci a pocity na Zemi**).
- První z nich se diví obyčejným věcem: proč slunce vychází a zapadá. Mytický člověk oproti němu ví, že Helios vyjede na nebe na ohnivém voze a putuje po něm celý den, aby nakonec zajel za obzor.
- **Další otázky:** Co je svět, kde se vzal? Je pouze jeden? Jaký je smysl života? Jaká je prvotní příčina? Co je původem všech věcí? Jaká je podstata bytí? = **pátrání po podstatě = substanci**.
- Chaos řeky děsil, proto se ho pokoušejí nahradit kosmem, který má svůj řád uchopitelný rozumem. To je přechod, který uskutečnili první filozofové (miléťané, pythagorejci, Hérakleitos a atomisté).
- Uskutečňují přechod od mýtu k logu (logos = písmeno, řád, rozum, věda). Motivací je to, že to co znám, toho se nemusím bát. Člověk totiž neumí žít v neustálém strachu, proto se snaží svět pochopit rozumem (aby se nemusel bát).

„ - Lidé začali filozofovat, protože se něčemu divili.“ Aristoteles

- **Filein** = milovat, **sofiá** = moudrost (= Proto je logičtější psát filozofie, ale téměř všude se píše se z).

4. **Filozofie x věda**

- **Filozofii je těžké definovat** = prvotní filozofický problém.

1. Nemá přesnou definici
2. Nemá přesný předmět bádání
3. Nemá přesnou vědeckou metodu

- To jsou důvody, proč se těžko zařazuje mezi vědy, i když z ní vlastně vědy vznikly. Je matkou věd, protože původně byla souhrnem veškerého poznání a souvislostí světa.

5. **Co má filozofie společného s vědou?**

1. Logická argumentace
2. Analýza + experiment
3. Dohadování (debaty)
4. Korekce poznání.

- S bytím však všichni máme určitou zkušenost, jsme překvapeni, že věci jsou občas přece jenom jinak, než jsme si původně mysleli (= údiv, překvapení dané zkušeností).

- „Filozofická je taková otázka, na niž nelze odpovědět.“

6. Dělení filozofie

Dvojí chápání filozofie:

a) Světonázor = téměř totožný s náboženstvím, mytologií a ideologie

b) Způsob lidského myšlení a uvažování = založeno na pochybách, údivu a nejistotě, který vedl ke vzniku současné vědy a etiky

- Časem se nutně musela rozdělit na speciální filozofické vědy a pomocné vědy, ze kterých vznikly samotné vědní obory
- Na základě vývoje teorie poznání se objevil požadavek filozofů na možnost ověřit filozofickou teorii na základě faktických důkazů.

Pro filozofii je typické kladení otázek:

a) otázky empirické: taková otázka, na niž je možné najít jednoznačnou odpověď, kterou můžeme dokázat, a kterou si umíme obhájit.

Př. „Všechny labutě jsou bílé“.

b) otázky filozofické: otázky, na které nelze najít odpověď

Př. Existuje Bůh? Co je podstatou bytí? Jak víme, že nežijeme ve snu nebo virtuální realitě?

- **Filozofie se nachází na hranici mezi vědou a náboženstvím**

7. Vydělování speciálních věd a doplňkových disciplín

- **Ontologie (metafyzika):**

1. Co je podstata slova - „být“
2. Hledání obecných vlastností člověka, struktur přírody, společnosti i kosmu

- **Filozofická antropologie (etika)**

1. nauka o správném jednání
2. „Jak se mám chovat, abych dobře prožil vlastní život?“

- **Gnozeologie (noetika)**

1. teorie poznání
2. Jak vůbec můžeme vědět a poznávat, že věci jsou ve skutečnosti tak, jak si myslíme?
3. Jak víme, že nás nešálí smysly a rozum?
4. „Jak to vše mohu zjistit?“

• **doplňkové disciplíny:**

1. Logika
2. Estetika
3. Politologie
4. Sociologie
5. Filozofie dějin
6. Dějiny filozofie
7. Filozofie vědy
8.

8. **Vztah filozofie a umění**

- Někteří lidé považují umění za filozofii v praxi => někteří velcí myslitelé také velkými umělci (Leonardo Da Vinci, Goethe)
- Umění má potřebu hledat pravdu a zachytit realitu tak, jak to sami rozumem neumíme, ukazuje v jiném světle a umožňuje nám vidět a pochopit, to, co se dosud pochopení vzpíralo
- **Umění v nás vyvolává údiv, stejně jako filozofie**

9. **Filozof**

- milovník moudrosti, lovec pravdy
- Společnost žije na mýtech a předsudcích, filozof hledá **pravdu => rebelský rozpor**
- Filozof je proto ten, který vyvede ostatní ze slepé víry a přivede je ke kritickému pohledu na svět, díky kterému člověk získá skutečnou svobodu a odpovědnost
- **Nedůvěra v to, co se mi říká =** Jedině člověk, který je schopen kriticky myslet se nestane lehce ovladatelným a zneužitelným prostředkem demagogů a ideologů
- **„ - Moudrý je Bůh, člověk je lovcem pravdy.“ Pythágorás**

ANTICKÁ FILOZOFIE

1. Charakteristika antické filozofie

- **Kosmologie (později ontologie)**

1. Předpoklad celistvosti vesmíru
2. Vesmír má řád a podléhá mu i člověk
3. Člověk je obdařen rozumem a může jím zkoumat bytí (pochopit vesmír)

- **Kosmogonie** = nauka o vzniku světa

2. Časové rozdělení antické filozofie

Raná antika nebo také předsokratovské období

- Přírodní filozofie (Pátrání po pralátce)

Vrcholná antika, atické období

- Hedonisté, Sofisté, Sokrates, Platón, Aristoteles

Pozdní antika (Helénistické období)

- Cicero, Marcus Aurelius, Plotínos, Augustin Aurelius

PŘEDSOKRATOVSKÉ OBDOBÍ = /PŘÍRODNÍ FOLOZOFIE/

- Zabývá se **kosmologií** a **kosmogonií**, které jsou předstupněm skutečné ontologie
- Řekové si položili otázku, kde se bere všechno bytí a co bylo prvotní látkou a příčinou, ale i koncem všeho bytí.
- Tuto pralátku a prvotní příčinu nazývali - „**ARCHÉ**“, ale nikdy nebyli schopni se shodnout, co to vlastně je.

a) Milétská škola

- První, kteří uskutečňují přechod od mýtu k logu (= k poznání). Nemluví o sobě jako o filozofech, zajímá je především matematika (řád, který spojuje všechno v přírodě = **physis**), takže si říkají **fysikové**.
- Tím se liší od orientálních filozofií

1. Tháles

- Zakladatel Milétské školy
- Dokázal vysvětlit matematické vztahy bez mytologického nánosu
- **Autor Thaletovy věty**, což je první známý matematický objev, který se připisuje konkrétnímu člověku. Geometrii používal k mnoha výpočtům: výška pyramid, vzdálenost lodí od pobřeží...
- Podařilo se mu vypočítat zatmění slunce, kterým přesvědčil dvě válčící města, že Bohové s válkou nesouhlasí, takže po zatmění byl uzavřen mír.
- **Za pralátku arché považoval vodu. Z vody se rodí život a ve vodě může také zaniknout**
- Podle měření délky stínu tyče ve stejnou dobu na dvou různých místech, která ležela na sever, a na jih od sebe dokázal odvodit, že země je kulatá.
- Vypráví se o něm historika, že se v noci procházel, pozoroval hvězdy a spadl proto do studny. Děvečka, která mu pomohla ven, se mu vysmála, že se zajímá o vysoké věci, ale pro praktický život se vůbec nehodí (= což je klasická výtku proti filozofům a akademikům i dnes)

2. Anaximandros

- Voda se mu nezdá. Živly jsou si protikladné, z toho by nic nevzniklo, proto to živel být nemůže. Pralátkou může být něco, co není smysly zachytitelné.
- **Za pralátku považuje apeiron (= to co nemá hranice), protože vše, co vzniká a zaniká, je ze své podstaty ohraničené, a když je věc neomezená, musí být i věčná.**

= Tím Anaximandros položil základy ontologie a pojmu bytí.

3. Anaximénes

- **Pralátkou je vzduch => dech boží, vzduch je obrazem apeiron**
- To co nedýchá, je mrtvé

4. Hérakleitos z Efezu

- Byl dědicem trůnu, ale byl znechucen politikou, takže se vzdal trůnu ve prospěch svého bratra, aby se mohl plně věnovat filozofii

- **Podle Hérakleita byl pralátkou oheň**

= Představuje totiž trvalou změnu, která prostupuje vše.

- Oheň neboli změna, vzniká střetáváním protikladů, podstatou bytí je proto **dění (= variabelismus)**
- Drží vše v harmonii a řádu, protože proti sobě vždy existují protiklady, které dohromady vytvářejí změnu a harmonii = **dialektika**
- Důležitá je dynamika věcí (pak na něho navazuje Hegel, a na něj pak Marx)
- „Bdící mají společný svět, ale spící se obracejí vždy jen do toho svého.“

= **Bdící** znají kosmos koinos = **společný svět**

= **Spící** znají jen kosmos idios = **svůj uzavřený svět** nepochopený ostatními;
odtud možná potom pochází slovo idiot

b) Pythagorejci

1. Pythágorás ze Samu

- Filozofie se s Perskými válkami rozšířila do Velkého Řecka => kolonie, které byly i v Itálii: odtud filosofie Italská

- Pythagoras z íónského ostrova Samos emigroval do italské kolonie zvané Krotonos
- Zakládá zde politicko-nábožensko-filozofický spolek, který se později rozpadl na skupinu:

a) Matematikové: dosáhli významných úspěchů v geometrii

b) Akúsmatikové: zabývali se mystikou a symbolikou čísel

- Pythagorás také dost cestoval, takže se traduje, že byl v Egyptě přijat do kasty mágů, kde se naučil, jaké vztahy jsou v trojúhelníku (odtud **Pythagorova věta**) Dokázal ji teoreticky zdůvodnit.

2. Etika Pythagorejské školy

- Pythágorás se na svých cestách dozvěděl o orientálních kastách a je možné, že tam pochopil také nauku o převtělování duší (= nekonečný koloběh života) a nutnosti askeze, aby se duše člověka mohla z tohoto koloběhu osvobodit.

(= **Askeze:** skromnost života)

- vzdělávání, disciplína, zdrženlivost, autorita, vegetariánství, meditace (reflexe nad sebou samým)

„Co správného jsem vykonal za uplynulý den? V čem jsem pochybil? Co jsem nesplnil?“

- Proto podle nich není slučitelný lov moudrosti a blahobyt.

3. Role čísel Pythagorejské školy = filozofický materialismus

- Inspiroval se u Anaximandra a hledal věc, která má jedinou vlastnost a jiné kvality: postrádá rozměr, meze => je **nekonečná**.

- Pythagorejci se obrátili od smyslových pozorování k rozumu, abstraktnímu myšlení a spekulacím. Tak se dostali k tomu, že klíčovou úlohu v kosmu hraje **číslo (arithmos)**
- Pythagorejci proto na místo pralátky dosadili čísla, která prostupují úplně všechno. Pokud je možné kosmos pochopit pomocí vztahů rozumem, je k tomu velmi vhodným nástrojem matematika.

- **Důležitá symbolika čísel:**
 1. **bod** symbolizuje **jednička** (o bodu je možné říct, že je jen jeden)
 2. **přímku** symbolizuje **dvojka**
 3. **rovinu** symbolizuje **trojka**
 4. **prostor** symbolizuje **čtyřka**
 5. **Vesmír** jako celek symbolizuje **desítka**, která je **součtem** všech předchozích